

**OBRAZAC ZA DAVANJE PISANIH KOMENTARA, PRIMJEDBI, PRIJEDLOGA I SUGESTIJA NA
NACRT ZAKONA O ZAŠTITI CIVILNIH ŽRTAVA RATA U FEDERACIJI BIH**

Uputstvo za popunjavanje obrasca

Dio tabele pod nazivom **“Osnovne informacije o propisu”** je popunjen od strane ovlaštenog predlagača i služi u informativne svrhe učesnicima javne rasprave.

Dio tabele pod nazivom **„Osnovne informacije o osobi/instituciji/organizaciji koja daje komentare, prijedloge, primjedbe, sugestije“** popunjava se tako što se upisuje ime i prezime - ukoliko se radi o fizičkoj osobi koja je zainteresirana za ovaj propis, odnosno naziv institucije ili organizacije koja dostavlja komentare, prijedloge, primjedbe i sugestije, te njeni kontakt podaci.

1. Osnovne informacije o propisu

Puni naziv propisa na koji se dostavljaju komentari	Ovlašteni predlagač propisa	Forma i procedura propisa	
Zakon o zaštiti civilnih žrtava rata u Federaciji BiH	Vlada Federacije BiH – Federalno ministarstvo rada i socijalne politike	U formi nacrtu	Po redovnoj proceduri
Razmatranje na Vladi Federacije BiH	Razmatranje na Zastupničkom domu Parlamenta Federacije BiH	Razmatranje na Domu naroda Parlamenta Federacije BiH	
Zaključkom Vlade Federacije Bosne i Hercegovine V. broj: 171/2019 od 27.02.2019. godine, prihvaćena je Inicijativa Skupštine Zeničko-dobojskog kantona za donošenje posebnog federalnog zakona o civilnim žrtvama rata	Ne	Ne	

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO RAD I SOCIJALNE POLITIKE**

<p>Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je pripremio prednacrt Zakona o zaštiti civilnih žrtava rata u Federaciji BiH i 28.06.2022. godine dostavilo Vladi Federacije BiH na razmatranje i utvrđivanje Nacrta.</p> <p>Vlada Federacije BiH je na 321. sjednici, održanoj 30.06.2022. godine utvrdila Nacrt Zakona o zaštiti civilnih žrtava rata u Federaciji BiH i uputila ga u parlamentarnu proceduru</p>	<p>Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH je na 35. sjednici održanoj 27.07.2022. godine razmatrao i prihvatio Nacrt Zakona o zaštiti civilnih žrtava rata u Federaciji BiH</p>	<p>Dom naroda Parlamenta Federacije BiH je na 20. sjednici održanoj 28.07.2022. godine razmatrao i prihvatio Nacrt Zakona o zaštiti civilnih žrtava rata u Federaciji BiH</p>
Trajanje javne rasprave	Datum početka javne rasprave	Datum završetka javne rasprave
Radna verzija Zakona dostavljena nadležnim kantonima na mišljenje koje su dostavljali u periodu od 120 dana	Radna verzija: 10.10.2019. godine	Radna verzija: 13.02.2020. godine
Nacrt propisa – 45 dana	08.08.2022. godine	21.09.2022. godine

2. Osnovne informacije o osobi/instituciji/organizaciji koja daje komentare, prijedloge, primjedbe, sugestije

Ime i prezime osobe ili naziv institucije ili organizacije koja daje komentare	Ime i prezime ovlaštene osobe institucije ili organizacije koja daje komentare	Datum dostavljanja komentara
Adresa osobe ili institucije ili organizacije koja daje komentare	Telefon osobe institucije ili organizacije koja daje komentare	E-mail osobe ili organizacije koja daje komentare

2. Komentari, primjedbe, prijedlozi i sugestije na predloženi propis

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO RAD I SOCIJALNE POLITIKE

I) Opća zapažanja u vezi predloženog propisa

Udruženje „Zaboravljena djeca rata“ koje okuplja djecu rođenu zbog rata pozitivno pozdravlja usvajanje ovog nacrta. Zakon je usko fokusiran na civilne žrtve rata i od posebnog značaja je pravno prepoznavanje djece rođene iz ratnog seksualnog nasilja kroz status civilnih žrtava rata što je bitno simbolički, ali i zbog mogućnosti pristupa pravima koja odgovaraju njihovim/našim stvarnim potrebama. U svrhu kreiranja amandmana na nacrt zakona, a koji odgovaraju stvarnim i trenutnim potrebama, u prethodnom periodu obavili smo niz sastanaka sa preživjelim, djecom i predstavnicima civilnog društva. Uz pomoć eksperta izrađene su analize koje argumentuju predložene amandmane.

Procjena našeg udruženja je da tekst nacrta utvrđuje status i prava djece rođene iz ratnog seksualnog nasilja ali da je obim prava potrebno unaprijediti. Istovremeno u saradnji sa korisnicama postojećih prava predloženi su amandmani koji osiguravaju ujednačen pristup pravima za civilne žrtve rata i sprečava se diskriminacija.

II) Komentari na pojedine odredbe predloženog propisa

1. Odredba na koju se daje primjedba	2. Prijedlog izmjene ili dopune predmetne odredbe	3. Komentar i obrazloženje
Član 11, stav (1)	<p>U članu 11. u stavu (1) iza tačke j) dodaju se tačke:</p> <p>k) pravo na zdravstvenu zaštitu l) pravo na banjsko-klimatsko liječenje m) pravo na pokrivanje troškova sahrane n) prednost i prioritet obrazovanju i pravo na besplatno školovanje djetetu koje je rođeno iz čina ratnog silovanja - djetete posebne kategorije civilnih žrtava rata do 35 godine života.</p> <p>U istom članu u stavu (3) riječi „tačke f) do j)“ mijenjaju se sa riječima “tačke f) do n)”.</p>	<p>Ovim izmjenama se dodaju tri prava za civilne žrtve rata u pogledu prava na banjsko liječenje i pravo na pokrivanje troškova sahrane. Ova prava su uređena različitim propisima na području Federacije BiH za različite kategorije ali ne na dosljedan način. Dopunama člana 11. sa tačkama k) i l) osigurava se usklađenost pristupa ovim pravima za civilne žrtve rata na području čitave FBiH.</p> <p>Potreba za uvođenje ovih prava je utvrđen u saradnji sa žrtva je utvrđena u saradnji sa civilnim žrtvama rata i u saradnji sa udruženjima koje okupljaju civilne žrtve rata. Potreba uvođenja ovog prava utvrđena je i u nezavisnim istraživanjima koje su provedene u saradnji sa civilnim žrtvama rata.</p>

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO RAD I SOCIJALNE POLITIKE

		<p>Tačka k) koja se odnosi na pravo na zdravstvenu zaštitu se predlaže kako bi se potvrdilo pravo koje je obuhvaćeno postojećim propisima o zdravstvenohj zaštiti i osiguranju. Međutim, stava smo da je potrebno i to pravo navesti u zakonu kako bi zakon utvrdio čitav spektar prava koja predstavljaju stvarnu potrebu civilnih žrtava rata. Na taj način se osigurava i dosljedna primjena postojećih zakona za sve kategorije civilnih žrtava rata.</p> <p>Tačka l) Pravo na banjsko-klimatsko liječenje Studija o mogućnostima ostvarivanja reparacija za preživjele ratnog seksualnog nasilja u Bosni i Hercegovini: Zajedno dižemo glas (provedno od strane TRIAL International ured u BiH i Udruženje građana Vive Žene – Centar za terapiju i rehabilitaciju) je utvrdila potrebu osiguravanja preživjelima besplatan pristup banjskoj rehabilitaciji, koju su kao značajnu mjeru rehabilitacije prepoznaju kako žrtve tako i eksperti medicinske i psihijatrijske struke.</p> <p>Ovo pravo je već priznato u zakonodavstvu Republike Srpske te bi se na taj način ovo pravo uredilo za civilne žrtve rata u cijeloj BiH. Ovo istraživanje je potvrdilo da većina preživjelih s kojima se razgovaralo godinama su korisnice/i usluga psihološke podrške i imaju pravo na zdravstvenu zaštitu, međutim kroz status civilne žrtve rata nisu u mogućnosti ostvariti</p>
--	--	---

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO RAD I SOCIJALNE POLITIKE

		<p>pravo na banjsku rehabilitaciju. Uočeno je da se, s obzirom na protek vremena od početka rata u BiH do danas, mnoge/i preživjele/i već nalaze u dobnoj grupi iznad 50 godina, te proces starenja ove populacije, uz posljedice pretrpljenog silovanja, ima znatan uticaj na njihova fizička oboljenja. Većina ispitanica/ka u ovoj dobnoj grupi navela je potrebu za banjskim liječenjem kao jednim vidom medicinske rehabilitacije. Smatraju da bi im fizičke posljedice koje imaju nakon preživljene traume, a koje se starenjem dodatno manifestiraju, bile olakšane korištenjem usluga banjske rehabilitacije, pored drugih mjera, poput mogućnosti finansiranja kupovine ortopedskih pomagala.</p> <p>Tačka m) pravo na pokrivanje troškova sahrane U slučaju smrti osobe sa statusom definiranim članom 10., članovi porodice odnosno lice koje je snosilo troškove sahrane imaju pravo na naknadnu troškova sahrane.</p> <p>Pored toga, tačka n) prednost i prioritet obrazovanju i pravo na besplatno školovanje djetetu koje je rođeno iz čina ratnog silovanja - dijete posebne kategorije civilnih žrtava rata do 35 godine života. Ovom tačkom se uvodi novo pravo za „dijete koje je rođeno iz čina ratnog silovanja - dijete posebne kategorije civilnih žrtava rata“ kao novu kategoriju civilnih</p>
--	--	---

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO RAD I SOCIJALNE POLITIKE**

		<p>žrtava rata. Na taj način se otklanjaju prepreke sa kojima su se susretala djeca koja nisu bila prepoznata kao posebna kategorija civilnih žrtava rata do dana stupanja na snagu ovog Zakona odnosno priznavanja ovog statusa što je slučaj s djecom drugih kategorija žrtava rata (npr. djeca porodica poginulih boraca i ratnih vojnih invalida). Udruženje „Zaboravljena djeca rata“ su predložila utvrđivanje ovog prava i mogućnost ostvarivanja ovog prava do 35 godine života uzimajući u obzir godine, obrazovnu strukturu ali i aspiracije za dalje obrazovanje svojih članica i članova. Studija o mogućnostima ostvarivanja reparacija za preživjele ratnog seksualnog nasilja u Bosni i Hercegovini: Zajedno dižemo glas je također prepoznala ovu potrebu te je predložila uređivanje olakšanog pristupa i finansiranja njihovog školovanja.</p>
Naziv Poglavlja VII	<p>Naziv Poglavlja VII se mijenja i glasi: „VII PRAVO POSEBNIH KATEGORIJA CIVILNIH ŽRTAVA RATA – MJESEČNO LIČNO NOVČANO PRIMANJE“ U članu 28. tačka na kraju stava (1) briše se i dodaje se tekst koji glasi: <i>„kao i dijete koje je rođeno iz čina ratnog silovanja - dijete posebne kategorije civilnih žrtava rata.“</i></p>	<p>Urediti stavom u članu 29. pitanje prava koja pripadaju djeci rođenoj kao posljedica ratnog silovanja kako bi se izbjegle potencijalne nedoumice u praksi u pogledu prava koja im/nam pripadaju. Izmjena naziva poglavlja VII te dopunom člana 29. stava (1) sa novim stavom (3) utvrđeno je da sva prava koja su utvrđena u članu 11. pripadaju djetetu koje je rođeno iz čina ratnog silovanja - dijete posebne kategorije civilnih žrtava rata. Na taj način se u punom smislu provodi svrha ovog Zakona u pogledu mjesečnog ličnog novčanog koja je obrazložena u članu 38. a koja se odnosi na</p>

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO RAD I SOCIJALNE POLITIKE**

		<p>reparaciju države za štetu koju su pretrpila djeca usljed okolnosti iz člana 10. ovog zakona.</p> <p>Djeca rođena u ratu kao produkt silovanja često se susreću sa problemima u postkonfliktnom društvu poput socioekonomske marginalizacije, odbijanja od porodice, stigmatizacije i nasilja (ovo se posebno pokazalo u slučajevima djece iz BiH i Ruande). Također, ovi ljudi se bore sa identitetom i osjećajem pripadanja. Vrlo često ni njihove majke ne žele navesti kako su djeca začeta, te im pomoći u pristupu odgovarajućim servisima za pomoć. Kada se ova djeca usvoje, većinom im se govori da je majka nestala u ratu, a otac ubijen u ratu. Djeca koja su začeta silovanjem i seksualnim zlostavljanjem predstavljaju najvulnerabilniji dio populacije djece koja su pogođena ratom, pored nasilja i nesigurnosti, ne mogu ostvariti ni neka temeljna prava poput prava da bude zaštićen od stigme i diskriminacije, pravo na potpuni identitet, nacionalnost i porodicu, inkluziju. Kako govorimo o utjecajima na žrtvu seksualnog nasilja i torture u ratu, tako možemo govoriti i o posljedicama na djecu koja su produkt ratnog silovanja i to na tjelesni, psihički, socijalni i ekonomski aspekt.</p> <p>Rezolucija Skupštine Ujedinjenih naroda 60/147 o načelima i smjernicama o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja</p>
--	--	--

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO RAD I SOCIJALNE POLITIKE**

		<p>međunarodnog prava o ljudskim pravima i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava: žrtvama se smatraju osobe „koje su, pojedinačno ili unutar grupe, pretrpjele štetu koja uključuje fizičku ili mentalnu povredu, emotivnu patnju, materijalni gubitak ili ozbiljnu povredu njihovih osnovnih prava putem akata ili propusta koji predstavljaju teška kršenja međunarodnog prava o ljudskim pravima ili ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava, a gdje je primjereno, pojam žrtve uključuje i članove uže porodice ili štićenike neposredne žrtve i osobe koje su pretrpjele štetu u nastojanju da pomognu žrtvama u nevolji ili da spriječe njihovu viktimizaciju.“</p> <p>Kao što je u ovoj Rezoluciji navedeno žrtve koje su preživjele grubo kršenje ljudskih prava, kao i njihove porodice, podrazumijevaju i posebnu kategoriju civilnih žrtava rata. Sve ove žrtve imaju pravo na pravdu, na podršku i poštovanje društva, na pravičnu i adekvatnu naknadu za pretrpljene strahote, psihološku, medicinsku i pravnu pomoć, a prije svega pravo na društveno priznanje patnje i počinjenog zločina. Posebno je važno naglasiti da je u u načelu 9. Rezolucije navedeno da će se osoba smatrati žrtvom bez obzira na to da li je izvršilac povrede identificiran, uhapšen, krivično gonjen ili osuđen i bez obzira na porodične veze između izvršitelja i žrtve.</p>
--	--	---

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO RAD I SOCIJALNE POLITIKE**

		<p>Bosna i Hercegovina je ratificirala više međunarodnih konvencija o ljudskim pravima u kojima nalazimo obvezujuće oblike postupanja za nadležne vlasti u Bosni i Hercegovini.</p> <p>Od rođenja djeci se garantuje čitav niz prava prema nacionalnom i međunarodnom zakonu, uključujući, ali ne ograničavajući se na pravo na život, zdravlje, obrazovanje, razvoj i osnovni međusektorski princip nediskriminacije. Takva prava će vjerovatno su ometena odnosno poništena za dijete rođeno od seksualnog nasilja. U svom Opštem komentaru 5, Komitet UN-a za prava djeteta pojasnio je da obaveza nediskriminacije zahtijeva od država da aktivno identifikuju pojedinačnu djecu i grupe djece čije priznavanje i ostvarivanje njihovih prava mogu zahtijevati „posebne mjere“. Obaveza usvajanja "posebnih mjera" pojačana je obvezom država prema međunarodnom zakonu o ljudskim pravima da ne djeluju kao stigmatizatori i da štite pojedince od stigmatizirajućih radnji ili propusta trećih strana.</p> <p>Važno je uvažiti vezu između nepoštivanja i zaštite ženskih prava i stigmatizacije djece rođene iz seksualnog nasilja. Oboje treba promatrati kroz prizmu rodne diskriminacije. Djeca su često stigmatizirana zato što ih se percipira kroz način začeća, kroz očevu figuru. Djeca su stigmatizirana ponašanjima potaknutim rodno diskriminirajućim,</p>
--	--	--

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO RAD I SOCIJALNE POLITIKE

		<p>patrijarhalnim i patrilinealnim shvatanjima djetetovog identiteta. Neka društva zapravo tretiraju majčin identitet i biologiju kao „izbrisane“ činom silovanja. Zakoni koji zabranjuju ženi da prenosi svoje državljanstvo svom djetetu ili zabranjuju djeci pristup civilnoj dokumentaciji legitimiraju spolnu diskriminaciju i predstavljaju kršenje članka 2. Konvencije o uklanjanju diskriminacije nad ženama (CEDAW) od strane državnih stranaka.</p>
Član 29. u stavu (4)	U članu 29. u stavu (4) tačka na kraju stava se briše i dodaju se riječi: “kojima se priznaje 100% tjelesnog oštećenja”.	<p>Dopunom stava (4) utvrđeno je da se žrtvama seksualnog zlostavljanja ili silovanja priznaje 100% tjelesnog oštećenja. Utvrđivanje tjelesnog oštećenja nema direktni uticaj na ostvarivanje prava na mjesečno lično novčano primanje koje je uređeno u poglavlju VII ali ima uticaja na pristup drugim pravima koja su utvrđena u članu 11. kao i drugim propisima na FBiH i kantonalnim propisima. U većem broju ovih propisa pristup pravima je baziran na rješenjima kojima se utvrđuje tjelesno oštećenje kao osnovni uslov. Određivanjem procenta oštećenja organizma u ovom Zakonu a poslije i u rješenjima o priznavanju ovog prava osigurava se pristup ovim pravima žrtvama seksualnog zlostavljanja ili silovanja.</p> <p>Na ovaj način se osigurava i dosljedna primjena zakona i jednakost pred zakonom svih žrtava. Naime, žrtve koje su prije 2006. godine ostvarile status žrtve prema tadašnjim odredbama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite</p>

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO RAD I SOCIJALNE POLITIKE**

		porodica s djecom FBiH su morale dokazivati tjelesno oštećenje zadobijeno zlostavljanjem u određenom postotku. Zbog toga U skladu s tim, one su imale potvrdu o stopostotnoj invalidnosti izdatu od nadležnog centra za socijalni rad na osnovu koje su ostvarile mogućnost pristupa raznim pravima koja su vezana za određeni stepo oštećenja organizma.